

POVEZANOST BJEŽANJA S NASTAVE I MALOLJETNIČKE DELIKVENCije

SMILJANA ZRILIĆ
Sveučilište u Zadru
Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja

UDK: 613.83 : 373 (497.5)
Izvorni znanstveni članak
Original scientific article

Primljeno
: 2011-10-22

Received

SAŽETAK

Bježanje srednjoškolaca s nastave često se dovodi u vezu s maloljetničkom delikvencijom, ili se definira kao poremećaj u ponašanju, iako to po trajnosti, učestalosti, uzrocima i posljedicama ne mora biti. O bježanju s nastave se može govoriti u kontekstu poremećaja ponašanja i maloljetničke delikvencije, ali treba naglasiti da se fenomen markiranja javlja kao posljedica delikvencije, no ne i u svakom slučaju kao indikator srljanja u delikvenciju. Isto tako, poremećaji u ponašanju su, prema mišljenju brojnih autora, odstupajuća ponašanja koja nisu uobičajena, nisu u skladu s dobi, spolom i socijalnim kontekstom, a bježanje s nastave je postala svakodnevnica u našim školama, pa skoro i nema učenika bez neopravdanih sati. O njemu se ne može uvijek govoriti ni kao o poremećaju ponašanja, a kamoli kao maloljetničkoj delikvenciji. Stoga je ispravnije govoriti o bježanju s nastave kao rizičnom ponašanju. Često je uvjetovano samo elementima iz užega školskog konteksta. Učenici uglavnom bježe s nastave kako bi izbjegli slabu ocjenu ili dosadna predavanja. Kao razloge navode i izostanak nastavnikove potpore, negativno razredno i školsko ozračje, opširne školske programe (preopterećenost), neprihvatanje Pravilnika o ispitivanju i ocjenjivanju, prestroge, ali i pretolerantne nastavnike. Izbjegavanjem nastave učenici se nastoje osloboditi neugodne ispitne situacije i stresa koji povlači za sobom.

U radu će se definirati pojmovi poremećaja u ponašanju i maloljetnička delikvencija analizom mišljenja različitih autora, navesti neki rizični i zaštitni čimbenici delikvencije i ostalih poremećaja u ponašanju, te bježanja s nastave. Posebno će se elaborirati povezanost bježanja s nastave i maloljetničke delikvencije.

KLJUČNE RIJEČI: *poremećaj u ponašanju, maloljetnička delikvencija, markiranje, obitelj, škola*

ODREĐENJE POREMEĆAJA U PONAŠANJU I MALOLJETNIČKE DELIKVENCije

U socijalno-pedagojskoj teoriji nailazimo na brojne termine koji se odnose na poremećaje u ponašanju, a neki od njih su: smetnje u ponašanju, nedovoljno kontrolirano ponašanje, asocijalno i antisocijalno ponašanje, društveno neprihvatljivo ponašanje, rizično ponašanje, socijalna neprilagođenost, delikvencija, devijantno ponašanje, abnormalno, opozicijsko,

odgojna zapuštenost, društvena neprilagođenost, maloljetnička delikvencija, socijalna neprilagođenost, neprilagođena djeca, djeca s karakternim smetnjama i sl.

Postojeća terminološka konfuzija značajno otežava određenje poremećaja u ponašanju jer se iste pojave nazivaju različito ili se različite pojave nazivaju istim imenom. Popović-Čitić i Žunić-Pavlović (2005) pobliže definiraju neka od ovih terminoloških određenja: devijantno ponašanje vezuju za sve oblike ponašanja koji u značajnoj mjeri odstupaju od općeprihvaćenih vrijednosti, normi i pravila ponašanja. Isto tako ističu da je riječ o ponašanju koje izaziva društvenu reakciju neodobravanja. Pod asocijalnim ponašanjem podrazumijevaju one oblike ponašanja koji su u suprotnosti s društvenoprihvaćenim normama ponašanja (njime je obuhvaćen jedan uži segment delikvencije), ali ovakva ponašanja nisu pravno inkriminirana i sankcionirana. Anticosijalno ponašanje u sukobu je s normama društva, vezuje se za djecu starijeg uzrasta i najbliže je pojmovnom određenju delikvencije. Rizično ponašanje je ono koje ugrožava zdravlje i ukupno fizičko, psihičko i socijalno blagostanje. Socijalna neprilagođenost se pojavljuje kao reakcija na stresne događaje u životu, na promjene i traume, koje mogu izazvati prolazne poremećaje, najčešće kod adolescenata, tzv. adolescentne krize. Stručnjaci ponekad imaju probleme u točnoj identifikaciji socijalne neprilagođenosti i adolescentne krize, jer je teško utvrditi jesu li određene pojave u adolescenciji normativna razvojna kriza ili je riječ o pojavi koja izlazi iz normativnih okvira.

Koller-Trbović (2003) definira poremećaje u ponašanju kao one kojima djeca i mladi čine određene teškoće, štete, probleme - samima sebi ili drugim osobama. Najčešće se razvijaju od blagih, manje ometajućih i obično manje primijećenih prema težima, očividnijima i opasnijim poremećajima.

Bouillet (2010) smatra da su poremećaji u ponašanju ona ponašanja koja odstupaju od uobičajenih standarda ili normi koji vrijede za određenu dob djeteta u određenom socijalnom okruženju, a koje to okruženje, zbog mogućih posljedica za dijete i/ili okolinu, smatra štetnima i/ili opasnima, pa stoga trebaju poseban tretman.

Općenito, možemo reći da poremećaji u ponašanju predstavljaju sva ona ponašanja koja na neki način ometaju dijete u redovitom funkcioniranju, te mogu biti štetna i opasna za njih i njihovo okruženje. Uključuju više razina neprihvatljivih ponašanja djece, od nediscipliniranog ponašanja u školskim situacijama, nametljivosti, prkosa, laganja, suprotstavljanja autoritetima itd. do težih oblika kao što su: posjećivanje ugostiteljskih objekata, kladionica, udaljenja iz obiteljskog doma, skitnja i prosjačenja, nedopušteni noćni izlasci, nedopuštena i štetna druženja s osobama sklonim kriminalitetu, skitnji, raznim oblicima iskorištavanja maloljetnih osoba, huligansko-vandalsko ponašanje (uništavanje imovine, pisanje grafita, sudjelovanje u navijačkim neredima), vršnjačko nasilje (bullying i cyberbullying), konzumiranje sredstava ovisnosti,

poremećaji seksualnog ponašanja itd. To su eksternalizirani ili pretežito aktivni poremećaji u ponašanju. Najopćenitija je podjela poremećaja u ponašanju na eksternalizirane i internalizirane ili pretežito pasivne poremećaje u ponašanju. U školskim sredinama najčešći oblici internaliziranih ponašanja su: plahost, povučenost, stidljivost, nemarnost, pasivnost, a kod srednjoškolaca nezainteresiranost i dosada¹.

U definiranju pojma delikvencije u literaturi se susreću dva pristupa: sociološko-kriminološki i pravni pristup. Pravni pristup je užji i ograničava se na ponašanja koja predstavljaju kršenje pravnih propisa. Prema širem, sociološko-kriminološkom shvaćanju pojma delikvencije, čine je svi oblici ponašanja koja socijalna sredina smatra negativnim i neprihvatljivim. Na kraju kontinuuma pojavnih oblika nalazi se kriminalitet malodobnika (kaznena djela), kao najteži oblik delikventnog ponašanja (Popović-Čitić i Žunić-Pavlović, 2005). Maloljetnička delikvencija upućuje na postojanje brojnih nepovoljnih socijalnih okolnosti u kojima djeca odrastaju i iziskuje nedvosmisleni i kompleksnu intervenciju usmjerenu saniranju čimbenika koji su takvom ponašanju doprinijeli te korekcijama samog djetetova ponašanja (Bouillet, 2010).

Autori podosta različito definiraju maloljetničku delikvenciju. Tako će se u nekim formama delikventnosti naći i inhibirano ponašanje, ali i bježanje s nastave (Tanner, Davies, O'Grady, 1999). Kako se ponekad neadekvatno koriste termini poremećaji u ponašanju i maloljetnička delikvencija, treba naglasiti da svaki poremećaj nije delikvencija, iako delikvencija pripada u područje poremećaja u ponašanju. Delikvencija obuhvaća teže oblike poremećaja u ponašanju, razna kaznena djela i kriminalne aktivnosti.

U nastavku ćemo navesti neke od autora i njihove različite definicije:

Hewitt i Jenkins (prema Stanić, 2002) svrstavaju delikventno ponašanje u tri velike skupine:

- agresivno asocijalno ponašanje (okrutnost, stvaranje nereda, izazivanje)
- socijalizirano delikventno ponašanje (krađa u skupini, izostajanje i bježanje iz škole, skitnja) i
- inhibirano ponašanje (stidljivost, apatija, iritabilnost).

I Haynie (2003) razlikuje tri tipa delikventnosti: "party" delikventnost, manja delikventnost i ozbiljna delikventnost.

Clark i Shields (1997) razlikuju dvije forme delikvencije: većinsku (ozbiljnu) i manjinsku (nižu). U ozbiljnije forme delikvencije uključuju: krađu automobila, tešku krađu, teške tjelesne povrede, preprodaju jakih droga, silovanje, krađe, provaljivanje u kuće, te nošenje vatrenog oružja. Niže forme delikvencije sastoje se od vandalizma, tučnjave u bandama, preprodaje

¹ Postoje još brojna određenja poremećaja u ponašanju, ali bi njihovo navođenje i alabriranje prelazilo okvire ovoga rada.

marihuane, sudjelovanje u nemirima, vožnja ukradenim automobilima, javno opijanje, upotreba droge za osobne potrebe i bježanje s nastave².

NAJČEŠĆE SPOMINJANI I ISTRAŽIVANI RIZIČNI ČIMBENICI DELIKVENCije

Najčešće spominjane i istraživane varijable za razumijevanje rizičnih čimbenika svih vidova poremećaja u ponašanju, pa tako i delikventnog jesu:

- genetski i biološki čimbenici rizika (perinatalna trauma, neurotoksičnost u trudnoći, alkohol ili droga majke);
- individualni i vršnjački čimbenici rizika (misli o delikventnom ponašanju, povezanost s delikventnim vršnjacima, utjecaj vršnjaka);
- rizični čimbenici povezani sa školom (školski neuspjeh, nisko akademsko postignuće, slaba motiviranost, negativno ozračje, nedostatna privrženost školi);
- rizični čimbenici u obitelji (problemi u obitelji, obiteljski konflikti, obiteljska povijest visokorizičnog ponašanja, neadekvatna ponašanja roditelja kao modela, nepotpune ili razorene obitelji);
- rizične čimbenike u zajednici (kronično nasilje u zajednici, siromaštvo, ekonomska deprivacija, kvaliteta stanovanja, zdravstvena skrb, socijalna skrb, škole (Williams, Ayers i Arthur, 1997).

Istraživači koji se bave obiteljskim odnosima ispitali su mnogobrojne karakteristike odnosa između obiteljskog funkcioniranja i delikventnog ponašanja, kao npr. razorene obitelji³, roditeljsko ponašanje, međusobni odnos roditelja (Clark i Shields, 1997). U najvećoj mjeri nekomunikacija je bila uzrok srljanja u delikvenciju. Početak poremećaja u ponašanju u ranom djetinjstvu djeca pokazuju nezadovoljstvom i neprihvatanjem discipline.; u srednjem djetinjstvu postižu akademski neuspjeh, odbijaju vršnjake i priklanjaju se rizičnim skupinama, a u adolescenciji takva djeca lako se uključuju u društva delikvenata. Adolescenti koji su manje otvoreni i imaju veći problem komunikacije sa svojim roditeljima posjeduju višu razinu i ozbiljnije forme delikvencije. Hirschi, (prema Ajduković, Delale, 2001) je procijenio da su delikventi slabije povezani s roditeljima, slabije kontrolirani od njih, te da

---

² Američki znanstvenici bježanje s nastave uglavnom definiraju kao formu delikvencije.

³ Pojmu nepotpune ili razorene obitelji godinama je davano pretjerano značenje radi objašnjenja delikventnog ponašanja. Većina autora danas se distancira od toga pojma, smatrajući opravdanim da je on preopćenit, neodređen i nedovoljno diferenciran. Isto tako, većina delikventnih maloljetnika živi u potpunim obiteljima, u kojima nisu utvrđeni poremećeni odnosi (Singer, Mikšaj-Todorović, 1993).

rijetko razgovaraju s njima. Isto tako, istraživanja pokazuju da su u većem riziku za razvoj delikventnog ponašanja adolescenti čiji se roditelji razvratno ponašaju (Palmonari, 1993), a u takvim obiteljima izostaje i roditeljski nadzor.

Iako brojna istraživanja pokazuju kako postoji veza između delikventnog ponašanja i obitelji, o toj se vezi ne bi smjeli donositi previše uopćeni zaključci. Postoji, naime čitav niz faktora koji utječu na ponašanje, a obiteljsko ozračje i odnosi među članovima obitelji samo su jedan od tih faktora. Osim obiteljskih varijabli na ponašanje učenika djeluje i vršnjački kontekst, a u posljednje vrijeme sve više je istraživanja o utjecaju medija.

Farrington (1994), Hawkins i dr. (1992), Hawkins i dr. (1995), [prema Williams, Ayers, Arthur, 1997] navode zaštitne čimbenike čijom se zastupljenošću smanjuje rizik za pojavu delikvencije i drugih oblika poremećaja u ponašanju, a to su: ženski spol; jaka povezanost s roditeljima⁴; dogovori s obitelji; otpornost i pozitivan temperament; sposobnost za prilagođavanje i oporavak; podržavajuća obiteljska klima; jaki vanjski sustav podrške koji jača dječje napore za sučeljavanje s rizicima i stresovima; zdrava vjerovanja; prosocijalna orijentacija; vještine rješavanja socijalnih problema.

NAJČEŠĆE SPOMINJANI I ISTRAŽIVANI RIZIČNI ČIMBENICI BJEŽANJA S NASTAVE

Na pojavu i razvoj delikvencije djeluje čitav niz faktora koji su vezani za različite socijalne kontekste u kojima djeca borave, a najčešće korijene imaju u disfunkcionalnim obiteljima. Razloge bježanja s nastave uglavnom vezujemo uz školske faktore. Mnogi učenici izjavljuju da s nastave izostaju zbog dosade. Istraživanje provedeno u Kanadi (Shaw, Caldwell i Kleiber, 1996) pod nazivom: Dosada, stres i socijalna kontrola u svakodnevnim aktivnostima adolescenata, pokazalo je da 30% učenika osjeća dosadu u školi. U našoj zemlji provedeno je istraživanje (Bezinović, 1999), čiji rezultati upućuju da svega 3,5% učenika osjeća zadovoljstvo u školi, a 32,5% ih smatra da elementi kvalitetnog obrazovanja (zanimljivost predmeta, zadovoljstvo učenika sadržajem predmeta i izlaganjem profesora, poticaj na razmišljanje, poštovanje i pažnja od profesora, zadovoljstvo rasporedom sati itd.) nisu zastupljeni u njihovu školovanju. Dosada je glavni razlog da srednjoškolci⁵ bježe iz škole i u

---

⁴ Analize odnosa između komunikacije i frekvencije ili stupnjeva delikvencije pokazuju važnu vezu između otvorene komunikacije i razine delikvencije. Također se pokazalo da dobra obiteljska komunikacija može otuđiti dijete od delikventnog ponašanja, te da je "izolator" od delikventnog ponašanja (Clark, Shields, 1997).

⁵ Iako s nastave izostaju i učenici završnih razreda OŠ, problemi vezani uz izostajanje s nastave kulminiraju polaskom u srednju školu. Potaknuti su pojačanom željom za samostalnošću i borbom protiv autoriteta, te krutih pravila u vremenu adolescencije. Postotak izostanaka najviše

Osječko-baranjskoj županiji. Tamo prosječno svaki srednjoškolac na godinu propusti dva tjedna nastave i skupi 10 neopravdanih sati (Bognar i sur., 2004). Osjećaju zabrinutost i strah. Postoji čitav niz razloga zbog kojih učenici izostaju s nastave. Bimler (2001) govori o 73 motiva koje učenici navode kao razlog izostanaka. Neki od motiva su povezani s roditeljskim nemarom, slabom kontrolom, ali i tolerancijom za opravdavanje izostanaka, a samo manji broj učenika navodi uzroke koji su prepoznatljivi znakovi maloljetničke delikvencije. U najvećem broju slučajeva, po iskazima učenika, izostaje se zbog straha od neuspjeha, te zbog izbjegavanja neugode i tjeskobe prilikom ispitivanja. Ryan i sur. (1998) utvrdili su dvije skupine faktora vezanih uz školu koji utječu na izostajanje učenika: učenikova percepcija škole i percepcija nastavnika. Ako je škola doživljena kao sredina u kojoj je dosadno, a odnosi s nastavnicima su napeti, povećava se vjerojatnost da će učenici više izostajati.

Uz percepciju nekorisnosti predmeta, prezahtjevnost programa, nezadovoljstvo izborom škole, neki razlogi izostanaka odnose se na slabu motiviranost za učenje, odsustvo razvijenosti radnih navika, emocionalnu nestabilnost i nezrelost, sklonost izbjegavanju obveza, lijenost, nemarnost, ali treba reći da ove razloge navodi mali broj učenika.

Imajući na umu činjenicu da poremećaji u ponašanju predstavljaju sva ona ponašanja koja na neki način ometaju dijete u redovitom funkcioniranju, te mogu biti štetna i opasna za njih i njihovo okruženje, odstupaju od normi uobičajenog ponašanja za tu dob, spol, situaciju i okruženje, mogu biti prisutna na osobnom planu i u socijalnom okruženju, te zahtjevaju stručnu pomoć (Koller-Trbović, 2001), postavlja se pitanje: je li bježanje s nastave poremećaj u ponašanju kad je postalo tako uobičajeno za sve srednjoškolske učenike, bez obzira na dob, spol, situaciju i okruženje? Je li štetno, kad brojna istraživanja pokazuju da se planski izostaje kako bi se izbjegla slaba ocjena⁶? Zašto neki misle da su učenici koji markiraju skloni srljanju u delikvenciju, i kakva je povezanost delikvencije i bježanja s nastave elaborirat ćemo u sljedećem poglavlju.

BJEŽANJE S NASTAVE – INDIKATOR SRLJANJA U DELIKVENCIJU ILI RIZIČNO PONAŠANJE KAO REZULTAT NEZADOVOLJSTVA ŠKOLOM

Prema nekim autorima bježanje s nastave pripada u kategoriju rizičnih socijalnih ponašanja (Eisner, 2002; Phillips, 1992; Opić, 2000), a može dovesti i do trajnog napuštanja škole (Epstein i Sheldon, 2002). Radin (2001) govori o

---

raste između 12. i 16. godine. Čak je 10 puta veći među šesnaestogodišnjacima nego učenicima završnih razreda osnovne škole (Fergusson, 1995).

⁶ Planski se izostaje kako bi se izbjegla slaba ocjena. Izostanke, uglavnom opravdaju roditelji.

*markiranju*⁷ kao neposluhu i buntovništvu, a u faktor neposlušnosti i buntovništva ubraja (uz *markiranje*): neslušanje roditelja i nastavnika, nepoštovanje prometnih znakova, laganje, noćne izlaske, te pisanje grafita. Neki grupiraju *markiranje* u faktor devijantnosti uz prijetnje, pijanstvo i deranje na javnom mjestu, izbjegavanje plaćanja ulaznica, bezobrazan govor, prosjačenje novca od nepoznatih osoba i nakratko isključenje iz škole. Clark i Shields, (1997) i Hewwit, Jenkins, (prema Stanić, 2002) stavljaju izostanke s nastave u kategoriju delikventnog ponašanja, po ozbiljnosti uz krađu i skitnju, a Teasley (2004) navodi da je bježanje povezano sa seksualnim promiskuitetom, zlouporabom alkohola i droge, te delikvencijom.

Istraživanja pokazuju da delikvencija ima negativne recipročne asocijacije s uspjehom u školi (Davies, 1995). Tanner, Davies, O'Grady (1999) ukazuju na izrazito negativan utjecaj delikventnog ponašanja u adolescentnoj dobi na obrazovanje i zaposlenost u kasnijoj dobi za oba spola. Isti autori mjere delikvenciju u pet različitih formi, pa tako smatraju da je, uz konzumacije, nasilno ponašanje, kriminal nad imovinom, kontakt s kriminalnim vlastima, i bježanje s nastave ozbiljna forma delikvencije. McCluskey, Perez, Samora (2004) navode da bježanje učenika s nastave može biti, uz akademski neuspjeh i emotivne poteškoće, i prediktor različitih poremećaja u ponašanju, izbacivanja iz škole i maloljetničke delikvencije.

Sigurno je da postoji povezanost delikventnog ponašanja i bježanja iz škole. Međutim, treba reći da je *markiranje* u današnjim školama toliko uobičajena pojava, da učenici samo zato što su *markiranti* nisu delikventi. Delikventi su skloni krađama, nasilju, vandalizmu, konzumacijama, te su im izostanci s nastave uvjetovani tim razlozima. U tom pravcu je *markiranje* u korelaciji s delikvencijom. Ali, teško je prihvatiti definiciju da "ponašanja maloljetnih delikvenata karakteriziraju ponavljano i stalno nedruštveno ponašanje, agresivno uz teške tučnjave, okrutnost prema ljudima ili životinjama, uništavanje imovine, podmetanje vatre, krađa, bježanje od kuće, napadaji bijesa i neposlušnost, prkos samostalno ili u skupinama, prema svima ili samo u obitelji" te u tu kategoriju svrstati i *markiranje* iz škole.

Markiranje je uglavnom prolaznog karaktera, s motivima vezanim uz izbjegavanje slabe ocjene ili oslobađanje straha od ispitivanja⁸, te može, ali ne mora biti prediktor ponašanja koja su na granici delikvencije. Ono može biti jedan od indikatora srljanja u delikvenciju, ali je u tom slučaju popraćen čitavim nizom drugih formi poremećaja u ponašanju. Brojni učenici izostaju samo zato da bi izbjegli dobivanje slabe ocjene, te u dogovoru s roditeljima ostaju kod

⁷ Među učeničkom populacijom razvijena su brojna terminološka određenja fenomena bježanja s nastave: *blajbanje*, *brisanje*, *frentanje*, *picanje*, *smuganje*, a najčešće se koristi termin *markiranje*.

⁸ Ovdje je važno napomenuti da na percepciju škole, zainteresiranost za učenje i prisustvovanje nastavi djeluju i karakteristike adolescentske dobi (Roeser, 1998).

kuće. Uzroci ovakvih izostanaka isključivo su vezani za strah od ispitivanja zbog nenaučenog gradiva i/ili izbjegavanje slabe ocjene. Stresno doživljavanje škole može biti potaknuto i neprimjerenim ponašanjima nastavnika. Stil predavanja nastavnika, odnos prema učenicima, strogost, visoki kriteriji također se navode kao razlozi izbjegavanja nastave (Teasley, 2004). Kada govorimo o bježanju s nastave, moramo istaći da je vrlo važno utvrditi motiv. Jedan dio učenika zaista izostaje s nastave zato što ih zanima besposličarenje, sjedenje u kafiću, pušenje, alkohol ili droga. Ipak, najviše učenika izostaje iz dosade ili kako bi izbjegli slabu ocjenu. Izostajanje zbog izbjegavanja slabe ocjene ne mora imati nužno štetne posljedice, ako ne postane učestalo. Često se smatra kako je bolje izostati s nastave nego dobiti slabu ocjenu. S tim se slažu ne samo učenici nego sve više i roditelji, pa i neki nastavnici. *Markirati* s nastave postaje, jednostavno, stvarnost života skoro svakoga srednjoškolca. pa je zato i malo učenika bez neopravdanih sati.

Stoga, ne možemo u potpunosti uvažiti mišljenja nekih autora koji se bave poremećajima u ponašanju da je bježanje s nastave poremećeno ponašanje, pa čak i delikventno.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Uzmemo li u obzir činjenicu da su poremećaji ponašanja "ona ponašanja koja odstupaju od uobičajenih standarda ili normi koje vrijede za određeni uzrast djeteta u određenom socijalnom okruženju, a koje to okruženje, zbog mogućih posljedica po samo dijete i/ili okolinu, procjenjuje štetnima i/ili opasnim pa stoga iziskuju poseban tretman (Bouillet i Uzelac, 2007)", a delikvencija vrlo širok pojam koji obuhvaća teže oblike poremećenog ponašanja, razna kaznena djela i kriminalne aktivnosti, postoji dvojba oko toga je li bježanje s nastave poremećaj u ponašanju, delikvencija, ili jednostavno, trendovsko ponašanje, koje nastaje kao rezultat nezadovoljstva školom i neprimjerenim odnosima nastavnika prema učenicima. Tim više što se najviše *markira* tijekom adolescencije, a poznato je kako se adolescenti suprotstavljaju nametnutim autoritetima. Jer, *markiranje* je postalo tako uobičajeno, svakodneвно, da podjednako izostaju i mladići i djevojke, odlični i slabiji učenici.

Apsentiranje od školskih obveza ne mora uvijek imati štetne posljedice ako je prolaznog karaktera i vezano uz adolescenciju i identifikaciju s grupom vršnjaka. Obično se takvi učenici pripreme za ispit drugi sat i, ustvari planski *markiraju*. Učenici smatraju da izostajanje s nastave nema nikakvih utjecaja na školski uspjeh. Čak drže da izostajanje s nastave pozitivno utječe na školski uspjeh. *Markiranje* je postalo najlakši i najbezbolniji način izbjegavanja slabe

ocjene. Dodamo li tome podršku roditelja, možemo reći da *markiranti* nisu izvan njihove kontrole i da se jednostavno bore za bolju ocjenu.

Iako smo već naglasili da bježanje s nastave ne mora imati trajno negativne posljedice, činjenica je da se *markiranjem* otvara prostor za provođenje vremena bez kontrole, dakle u kategoriji je **rizičnih ponašanja**. Vrijeme se obično provodi u kafićima, pa postoji mogućnost sklonosti konzumacijama, dokoličarenju i sl. O *markiranju* kao manifestaciji ozbiljnih poremećaja u ponašanju govorimo kada učenik to radi izrazito često i kada takvo ponašanje znatno interferira sa zadovoljavanjem propisanih školskih obveza (Bouillet, Uzelac, 2007).

Isto tako, kada želimo utvrditi radi li se o maloljetničkoj delikvenciji ili ozbiljnijem poremećaju u ponašanju, presudni kriteriji kojima ćemo se rukovoditi su trajnost, ozbiljnost i odupiranje takvog ponašanja promjeni, te posljedice koje nastaju takvim ponašanjem. Bježanje s nastave je ozbiljna pojava, ali ne zbog svoje trajnosti, već stoga što postoji rizik za nastanak nekih težih formi poremećaja u ponašanju, a i zato što nam ukazuje na brojne elemente iz školskog konteksta koje učenici navode kao razloge izostanaka. Istraživanja potvrđuju da su školsko okruženje i školsko iskustvo važan činitelj u promociji ili slabljenju vezanosti učenika uz školu (Bouillet, 2010). Dakle, preventivni programi trebaju biti usmjereni razvoju kompetencija nastavnika, te kreiranju pozitivnoga razrednoga i školskog ozračja, koji ne uključuje samo kvalitetu nastave, nego i kvalitetu socijalnih odnosa. Srednjoškolci se sigurno ne bi odupirali takvim promjenama.

LITERATURA

- Ajduković, M., Delale, A. (2000): Stil odgoja u obitelji kao činitelj rizika i zaštite u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži. U: Bašić, J., Janković, J. (ur), Rizični i zaštitni čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži. Zagreb. Povjerenstvo Vlade RH.
- Bezinović, P. (1999): Analiza korištenja sredstava ovisnosti među učenicima srednjih škola u Primorsko-goranskoj županiji. Povjerenstvo za suzbijanje zlouporabe droga Primorsko-goranske županije.
- Bimler, D. (2001): School truants and truancy motivation sorted out with multidimensional scaling. *Journal of Adolescent Research*, Vol 16(1), (75-102).
- Bognar, L. i sur. (2004): Problemi mladih Slavonije i Baranje. Osijek. Filozofski fakultet.
- Bouillet, D. (2010): Izazovi integriranog odgoja. Školska knjiga. Zagreb.
- Bouillet, D., Uzelac, S. (2007): Osnove socijalne pedagogije, Zagreb: Školska knjiga.

- Clark, R. D. i Shields, G. (1997): Family communication and delinquency. *Adolescence*, br. 32.
- Davies, S. (1995): Reproduction and resistance in Canadian high schools. An empirical examination of the Willis thesis. *British Journal of Sociology*, 46.
- Eisner, M. (2004): Prema učinkovitijoj prevenciji nasilja mladih – prikaz stanja. U: *Nasilje u školama – izazov lokalnoj zajednici. Izvješće s Konferencije Vijeća Europe*. Zagreb. Ibis grafika d.o.o., str. 60.
- Epstein, L. J. i Sheldon, B. S. (2002): Present and accounted for: Improving student attendance through family and involvement. *The journal of educational research*, Vol 95(5). (308-318).
- Farrington, D. (2001): Developmental Criminology and Risk-Focussed Prevention. *Handbook of Criminology*. Oxford. Clarendon Press.
- Fergusson, D., (1995): Truancy in adolescence. *New Zeland Journal of Educational Studies*, Vol 30(1), 1995. (25-37).
- Haynie, D.L. (2003): Contexts of risk? Explaining the link between girls' pubertal development and their delinquency involvement. *Social Forces*, Vol 82(1), (355-397).
- Koller-Trbović, N. (2001): Prosudba rizika i potreba djece i mladeži s poremećajima u ponašanju u svrhu planiranja intervencija. U: *Žižak, A.; Koller-Trbović, N.; Lebedina-Manzoni, M.: Od rizika do intervencije*. Zagreb. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, str. 37-75.
- Koller-Trbović, N (2004): Poremećaji u ponašanju djece i mladeži. *Dijete i društvo*. 5(2-3), str. 291-309.
- McCluskey, Perez, C., Samora, J. (2004): Reducing Chronic Absenteeism: An Assessment of an Early Truancy. *Crime & Delinquency*, Vol 50(2), pp. 214-234. Publisher: US: Sage Publications.
- Opić, S. (2000): Učestalost manifestiranja oblika rizičnog socijalnog ponašanja učenika osnovne škole. Zagreb: *Zbornik učiteljske akademije u Zagrebu*, br. 2., str. 35-43.
- Palmonari (1993): *Psicologia dell'adolescenza*, Il Mulino, Bologna.
- Phillips, N. (1992): School problems of adolescents. *Handbook of clinical child psychology* (2nd ed.).Oxford. (643-653)
- Popović-Čitić, B. i Žunić-Pavlović, V. (2005): *Prevenција prestupništva dece i omladine*. Beograd. MPIS RH i PDS.
- Previšić, V. (2005): Kurikulum suvremenog odgoja i škole: metodologija i struktura. Zagreb: *Pedagoški istraživanja*, br. 2 (2), str. 165-174.
- Radin, F. (2001) : *Vrijednosti i neprihvatljiva ponašanja*. U: ur. Ilišin, V.; Marinović-Bobinac, A; Radin, F.: *Djeca i mediji*. Zagreb, Idis.
- Roeser, R., (1998): Adolescents perceptions of middle school: Relation to longitudinal changes in academic and psychological adjustment. *Journal of Research on Adolescence*, Vol 8(1), (123-158).

- Ryan, B. A., Corvile-Smith, J., Adams, G.R. & Delicandro, T. (1998): Distinguishing absentee students from regular attenders: The combined influence of personal, family and school factors. *Journal of Youth and Adolescence*, 27 (5), (629-640).
- Shaw, M. S.; Caldwell, L. L. i Kleiber, A. D. (1996): Boredom, stress and social control in the daily activities of adolescents. *Journal of Leisure Research*, br. 4., (274.-292).
- Singer, M i Mikšaj-Todorović, Lj. (1989): *Delikvencija mladih*. Zagreb. Nakladni zavod Globus.
- Stanić, I. (2002): Maloljetnička delikvencija – općedruštveni problem. *Napredak*, br. 3., str. 343-355.
- Tanner, J.; Davies, S. i Grady, B. (1999): Whatever happened to yesterday's rebels? Longitudinal effects of youth delinquency on education and employment. *Social problems*, vol. 46(2), (250-274).
- Teasley, M.L. (2004): Absenteeism and Truancy: Risk, Protection, and Best Practice Implications for School Social Workers. *Children & Schools*, Vol 26(2), (117-128).
- Uzelac, S.; Vučinić-Knežević, M. i Mikšaj-Todorović, Lj., (1999): Procjene nastavnika o rizičnosti socijalnog ponašanja učenika. U: Rosić, V. (ur.): *Nastavnik – čimbenik kvalitete u odgoju i obrazovanju*. Zbornik radova Drugog međunarodnog znanstvenog kolokvija. Rijeka: Filozofski fakultet, str. 504-509.
- Zrilić, S. (2010): Rizični i zaštitni čimbenici najučestalijih oblika poremećaja ponašanja učenika u osnovnoj školi. *Magistra Iadertina*. Sveučilišta u Zadru.
- Williams, J., H., Ayers, D. C., Artur, W. M. (1997): Risk and Protective Factors In Development of Delinquency and Conduct Disorders. *Risk and Resilience in Childhood: An Ecological Perspective*. NASW Press, (140-170).

PROFESSIONAL TRAINING OF

ABSTRACT

Changes.

KEY WORDS: *stimulate*